

Nr 140.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående efterskänkande i vissa fall av återbetalningsskyldighet beträffande till underofficerare vid flottan oriktigt utbetalta krigstids- och dyrtidstillägg; given Stockholms slott den 29 februari 1924.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Carl Malmroth.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 29 februari 1924.*

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETERSSON.

Departementschefen, statsrådet Malmroth anför:

Enligt de före den 1 januari 1922 för marinens personal gällande avlösningsbestämmelserna var underofficer vid flottan berättigad att å den station, han tillhörde, erhålla portion in natura eller ersättning därför i penningar till stadgat belopp (62 öre). Denna förmån indrogs, bland annat, under sjökommendering samt under förrättning, för vilken vederbörande ägde uppbära traktamentsersättning. Under sjökommendering åtnjöts i stället skeppsportion in natura eller ersättning därför, beräknad efter skeppsportionens verkliga värde.

I § 1 av kungörelsen den 29 maj 1917 (nr 224) angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst upptogs bland de slag av kontanta förmåner, varå krigstidstillägg finge uppbäras, »portionsersättning för underofficerare vid flottan, beräknad efter 62 öre per dag». Berörda stadgande återfinnes jämväl i motsvarande senare författningar rörande krigstidstillägg respektive dyrtidstillägg.

Beträffande tillkomsten av detta stadgande torde få hänvisas till följande uttalande i riksdagens skrivelse den 23 maj 1917 (nr 179) i anledning av det utav Kungl. Maj:t i proposition (nr 129) till nämnda års riksdag framlagda förslag till allmänna grunder för krigstidstilläggs och krigstidshjälp utgående:

För marinens vidkommande har ytterligare en jämkning ansetts böra göras i § 1 av förslaget till allmänna grunder för krigstidstilläggs och krigstidshjälp utgående. De till underofficerarna vid marinen nu utgående ordinära avlöningsförmånerna äro av åtskilliga olika slag, nämligen lön, dagavlön, inkvarteringsbidrag, beklädnadsersättning, ersättning för ved och ljus samt portionsersättning. Härtill komma särskilda förmåner under sjö-tjänstgöring. Summan av de ordinära avlöningsförmånerna är — bortsett från en skillnad av 1 krona 45 öre för år i en tjänstegrad — lika för underofficerare i jämförliga tjänsteställningar vid flottan och vid kustartilleriet. Bland underofficerarnas vid flottan ordinära avlöningsförmåner ingår portionsersättning, vilket icke är fallet beträffande underofficerarna vid kustartilleriet. Ifrågavarande portionsersättning utgår för samtliga underofficerare vid flottan efter en beräkningsgrund av 62 öre per dag med 226 kronor 30 öre för år. Som propositionen icke upptager portionsersättning bland de avlöningsförmåner, varå krigstidstillägg finge utgå, skulle underofficerarna vid flottan, ehuru i anseende till det sammanlagda beloppet av de ordinära avlöningsförmånerna i tillämpliga fall likställda med underofficerarna vid kustartilleriet, enligt förslaget bliva sämre ställda än dessa i avseende å krigstidstillägget. För att undvika detta har bland de slag av avlöningsförmåner, varå krigstidstillägg får uppbäras, ansetts böra medtagas jämväl »portionsersättning för underofficerare vid flottan, beräknad efter 62 öre per dag.»

Ifrågavarande stadgande, att krigstidstillägg (dyrtidstillägg) finge utgå å »portionsersättning för underofficerare vid flottan, beräknad efter 62 öre per dag», tolkades av vederbörande redogörare vid flottan på så sätt, att dylikt tillägg finge utbetalas jämväl för tid, då ersättning för portion (landportion), 62 öre, icke utginge; bland annat alltså för tid, då underofficer åtnjöte landportion in natura, skeppsportion in natura (ersättning därför) eller traktement. Sådant förfarande tillämpades vid Stockholms station till och med april 1920 och vid Karlskrona station till och med maj 1921. Häremot framställdes emellertid av vederbörande revisionsmyndigheter — marinförvaltningens revisionskontor, kammarrättens revision och riksräkenskapsverket — anmärkningar, de tidigaste (av marinförvaltningens revisionskontor) dateerade i april 1920.

Genom särskilda utslag — det tidigaste den 24 mars 1921 — har kammarrätten i ett flertal mål av ifrågavarande slag gillat de av revisionsmyndigheterna i berörda avseende gjorda anmärkningarna, varigenom alltså redo-

görarna förpliktats att ersätta de anmärkta beloppen, med rätt för dem att hos vederbörande söka sitt åter efter befogethet.

I omförmälda anmärkningsmål hava redogörarna hos Kungl. Maj:t anfört besvär, varuti yrkats anmärkningarnas ogillande. I flertalet av målen hava klagandena därjämte anhållit, att, därest nyssnämnda yrkande icke skulle bifallas, Kungl. Maj:t måtte av nåd befria dem från ålagd ersättningskyldighet till statsverket.

Över besvären har utlåtande inhämtats från marinförvaltningen, som därvid anfört, bland annat, följande.

Yttrande av
marinförvalt-
ningen.

Anmärkningarna röra utbetalning av krigs- och dyrtidsförmåner under åren 1917—1920. Vid denna tid var summan av en underofficers vid flottan årliga avlöning bestämd efter ett belopp, i vilket ingick bland annat en beräknad portionsersättning av 62 öre för dag. I själva verket uppbars dock icke sådan portionsersättning samtidigt med naturaportion, sjöportion eller ersättning därför, dagtraktamente o. s. v. Emellertid återfanns i vederbörliga författningar ett stadgande, enligt vilket krigs- eller dyrtidsförmån då skulle uppbäras å särskilt angivna, i avlöningen ingående slag av kontanta förmåner, nämligen, bland annat, portionsersättning för underofficerare vid flottan, beräknad efter 62 öre per dag. Föreskriften synes ej fullt klart avfattad, men flottans redogörare hava förstått densamma så, att uttrycket »beräknad portionsersättning» tänkts liktydigt med: en för uträkningen av krigs- eller dyrtidsförmånen beräknad portionsersättning (och icke exempelvis: sådan portionsersättning, som utgår med etc.). Man har så mycket hellre anslutit sig till denna åsikt, som den synts äga stöd — utom i föreskriftens lydelse, jämförd med vad förut anförts rörande portionsersättningen — även i vad som i riksdagen förekommit vid tillkomsten av samma föreskrift. Såsom handlingarna utvisa, utbetalades följaktligen krigs- och dyrtidstillägg å en efter 62 öre för dag beräknad portionsersättning framför allt under sjökommendering, när portionsersättning åtnjöts efter medelpris, men även vid andra i reglemente för marinen del I § 145:2 nämnda tillfällen. För sin del anser marinförvaltningen denna vid flottan undantagslöst antagna praxis hava varit författningens och de anmärkta utbetalningarna befogade, i den mån de ej varit stridande mot andra författningsbestämmelser. När, såsom här synes vara fallet, redogörarna endast följt en i författningarna givna utbetalningsföreskrift på det sätt, som med föreskriftens lydelse synts naturligt och riktigt, och ansett sig skyldiga att så göra, måste marinförvaltningen finna det vara för rättskänslan motbjudande, om utbetalningarna skulle betecknas som obehöriga och redogörarna dömas betalningsskyldiga för desamma.

I förbigående torde det förtjäna uppmärksammas, att den vid flottan tillämpade metoden för uträkning av krigstidstillägg å portionsersättning synes i ett förekommet ärende hava godtagits av arméns och marinens avlöningssakkunniga. Av det vid propositionen nr 93 till 1919 års riksdag, om beredande av avlöningsfyllnad åt vissa underofficerare av 3:e graden, fogade statsrådsprotokollet framgår nämligen följande: I ett refererat utlåtande den 13 januari 1919 från de sakkunniga förekommer en beräkning av löneförmånerna för underofficer av 3:e graden, som viss tid av året är sjökommenderad, och man finner lätt (sid. 14—15) att denna beräkning förutsätter bibehållandet av krigstidstillägg å portionsersättning under kommenderingen. Propositionen samt, senare, riksdagens beslut synas i viss mån varit grundade å de av de sakkunniga meddelade beräkningarna.

För bedömande av redogörarnas rättsliga ansvarighet för de gjorda utbetalningarna torde vidare den omständigheten böra beaktas, att de tidigaste anmärkningarna äro daterade i april 1920. Alltså erhöilo redogörarna först efter det den anmärkta författningstillämpningen under tre år allmänt varit i bruk och vunnit hävd kännedom om att revisionen ansåg utbetalningarna felaktiga. Det är därför ganska förklarligt, att anmärkningarna kommit att röra sig om synnerligen betydande belopp. Enligt marinförvaltningens bestämda uppfattning borde i liknande fall åtgärder omedelbart av revisionen vidtagas för att förekomma, att en utbetalningspraxis, som antages vara oriktig, får ostört utbreda sig, ådragande staten kostnader, den enskilde obehag och förvaltningsmaskineriet en börda, som kunnat undvikas. Alldeles särskilt måste detta vara av vikt under sådana tider, varom i målet varit fråga, då personalen vid marinens mobilisering varit tyngd av ökat arbete och därjämte haft att sätta sig in i nyutkomna krigstidsförfattningar av olika slag, om vilkas tillämpning icke funnits någon tidigare erfarenhet.

Skulle emellertid, emot vad marinförvaltningen ovan anför, kammarrättens överklagade utslag ej bliva ändrade, anser marinförvaltningen likväl, att återbetalningsskyldighet icke bör åläggas. Utom vad förut anförts, som talar härför, torde böra beaktas, att återbetalningsskyldigheten i sista hand skulle hårt drabba flottans underofficerare, vilka icke haft anledning tro annat än att de varit berättigade till de utbetalade förmånerna. Om det blir fastslaget, att ifrågavarande utbetalningar ej varit författningsenliga, skulle emellertid ett beslut i nådeväg, att vid utbetalningarna finge bero, möjligen kunna anses innebära avvikelse från av riksdagen antagna grunder för utbetalande av krigs- och dyrtidstillägg, och det i så fall vara erforderligt att inhämta riksdagens medgivande härtill. Enligt uträkning av revisionskontoret skulle de belopp, för vilka under ovan angiven förutsättning återbetalningsskyldighet ej skulle ifrågakomma, närma sig en summa av 200,000 kronor.

Regerings-
rättens utslag
och yttrande.

Regeringsrätten har enligt särskilda utslag den 27 november 1923 icke funnit skäl göra ändring i kammarrättens beslut i omförmälda anmärkningsmål.

Vidkommande frågan om efterskänkande av i målen ålagd ersättningskyldighet hava i samtliga mål två av regeringsrättens ledamöter hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådan åtgärd, att vid de gjorda utbetalningarna finge bero, under det att en ledamot hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärd i ändamål att vid gjord utbetalning finge, efter prövning i varje särskilt fall, med hänsyn till föreliggande omständigheter bero. De två återstående ledamöterna, som deltagit i målens handläggning, hava beträffande de enligt räkenskaperna för tiden till och med april månad 1920 verkställda utbetalningarna biträtt den förra hemställan samt i fråga om övriga utbetalningar anslutit sig till den senare.

Departements-
chefen.

Till övervägande föreligger alltså nu frågan, huruvida åtgärd bör vidtagas i syfte att befria ifrågavarande redogörare från återbetalningsskyldighet till statsverket för oriktigt utbetalta krigstids- och dyrtidstillägg till underofficerare vid flottan å ersättning för landportion i de fall, då sådan ersättning icke utgått utan i stället landportion in natura, skeppsportion (ersättning därför) eller traktamente.

De äldsta utbetalningarna hänföra sig, såsom nämnts, redan till 1917 års krigstidstillägg. Det säger sig självt, att det — då det gäller så gamla utbetalningar — måste möta betydande och i vissa fall säkerligen oöverkomliga svårigheter att från vederbörande, som uppburit de oriktigt utbetalta beloppen, återfå desamma. I flertalet fall skulle sannolikt vederbörande redogörare själva få fullgöra återbetalningen.

Med avseende å den tid, som förflutit, innan kännedom erhöles om att marinförvaltningens revision framställt anmärkning mot utbetalningarna i fråga, synes det mig, att återbetalningsskyldigheten bör helt eftergivnas — detta i anslutning till den uppfattning, som uttalats av fyra av de i regeringsrättens prövning av målen deltagande ledamöterna. Vad åter angår de utbetalningar, som verkstälts efter det marinförvaltningens revision först framställt anmärkning, synes det mig icke föreligga tillräckliga skäl att nu fatta något beslut om befrielse från återbetalningsskyldighet.

Då ett efterskänkande av återbetalningsskyldigheten skulle innebära avvikelse från de av riksdagen antagna grunderna för utbetalande av krigstids- och dyrtidstillägg, torde riksdagens medgivande härtill böra inhämtas.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att Kungl. Maj:t må efterskänka återbetalningsskyldigheten beträffande för tiden till och med april månad 1920 till underofficerare vid flottan oriktigt utbetalta krigstidstillägg och dyrtidstillägg å »portionsersättning, beräknad efter 62 öre per dag».

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Tor Ericsson-Årje.
